

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 8

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 403 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-avgustda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessor
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

Sport tashkilotining marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	127
Ismoilov Sherzod Dilshodovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda klaster tizimini joriy qilish jarayonlari.....	132
Ziyadullayev G'ayrat Umidulla o'g'li	
Hududlar soliq salohiyatini oshirishda soliq risklarini boshqarishning zamonaviy tendensiyalari	138
Sharipov Narzullo G'ulomovich	
O'zbekistonning xalqaro bozordagi faoliyatini kengaytirishda marketing strategiyalaridan foydalanish samaradorligi.....	144
Shadieva Madina Djaloliddin qizi	
Xususiy tadbirkorlik va kichik biznes subyektlarining rivojlanish tendensiyalari.....	148
Jumanazarova Z.K.	
Xalqaro savdning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri	154
Rashidov Bekzod Ulug'bek o'g'li, Isayev Laziz Baxtiyorovich	
Oliygochlarni optimallashtirishda sinergiya samarasiga erishish yo'llari	158
Adizov Sanjar Rashidovich	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida bank tizimining barqarorligini ta'minlash asosida aholi kambag'allik darajasini qisqartirish	165
Xoliyrov Murod Qahramon o'g'li, Xoliyrova Shoxista Qahramon qizi	
Концептуальная основа маркетинга в социальных сетях в туризме.....	174
Касимова Зилова Гуламиддиновна	
O'zbekistonda don mahsulotlari klasterlarida ishlab chiqarish va xo'jalik faoliyatini rivojlantirish	182
Alimov G'ayratjon Abduraxmon o'g'li	
Актуальные проблемы и пути решения приватизации государственного имущества в узбекистане	186
Шахзод Сайдуллаев	
Ttijorat bank daromadlaridagi risklarni baholash va boshqarishni takomillashtirish	192
Ahmedov Komron Muhammadaliyevich	
Sanoat korxonalarini iqtisodiy salohiyatini oshirishga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	196
Quyjanov Xurshid Abdullayevich	
Tashkilotning moliyaviy natijalarini hisobga olishda auditni takomillashtirish masalalari	200
Bakayev Xurshid Maxmudovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi o'rni va ahamiyati	206
Normurzaev Umid Xolmurzaevich	
Анализ международного опыта в сфере тепличного овощеводства	214
Нурутдинова Зухра Алишеровна	
Hududda turizm xizmatlarini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalarining mohiyati	220
Madaminova Sanobar Askarovna	
Hududning iqtisodiy o'sishini "yashil" iqtisodiyot asosida shakllantirishning nazariy asoslari	226
Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li	
Davlat tibbiy sug'urta jamg'armasi faoliyati tahlili.....	230
Umurzakova Mo'tabarxon Nodir qizi	
Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarining boshqarish tizimini takomillashtirish.....	234
Uzakova Umida Ruziyevna	
O'zbekistonda turistik majmualarni boshqarishning zamonaviy konsepsiyalari va yondashuvlarining metodologik jihatlarini.....	241
Xomidov Qaxxorali Qurbonali o'g'li	
Aktiv va reaktiv quvvatlari tushunchasi va ularni soliqqa tortishdagi mavjud muammolar	247
Boykabilov Bahodir Mustafayevich	

Kichik sanoat zonalari korxona va mahsulotlar raqobatbardoshligini baholashga uslubiy yondashuv	251
Ozoda Batirovna Sakiyeva	
Investitsion jozibadorlikni baholashning uslubiy jihatlari	255
N.N.Zikrillayev	
Hududlarda turizm tarmoqlari infratuzilmasi va uni rivojlantirishni boshqarishning metodologik jihatlari	263
Saidova Dilfuza Abdufattohovna	
The connection of legal protection of geographical indications and state's economic growth	268
Almosova Shahnoza Sobirovna	
Kichik biznesning integratsiyalashuv mexanizmlarini shakllantirish	273
Israilov Rustam Ibragimovich	
Aksiyadorlik jamiyatlarida biznes jarayonlarni samarali boshqarishning nazariy asoslari va o'ziga xos xususiyatlari	277
D.D. Suvanova	
Оптимизация маркетинговой деятельности вузов узбекистана для привлечения абитуриентов	283
Шамшиева Наргизахон Носирхужа кизи	
Davlat budjetidan aholini uy-joy bilan ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari	290
Xannarov Komiljon Karimovich	
Tijorat banklarida transformatsiyalashuv jarayonlarining tahlili	296
Yoqubov Murodjon Valibekovich	
Роль инновационных инфраструктур в обеспечении конкурентоспособности промышленных предприятий	302
Каримов Хожакбар Махамаджон угли	
O'zbekiston qishloq xo'jaligida Osiyocha ishlab chiqarish usuliga asos solinishi	306
Abdulla Abduqodirov	
Kichik biznes korxonalarida ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilish yo'llari	312
Nasrullayev Feruz Furqatovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy adolat – barqaror rivojlanish kafolati	318
Alimov Nasimjon Hoshimovich	
“Istiqlol” memhonxonasi reklama faoliyati tahlili	322
Musayeva Shoirazimovna, Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda asosiy belgilovchi omillar	328
Xaydarov Xurshidbek Latipjonovich	
Enhancing Industrial Efficiency through Integrative Sustainability Approaches	334
Kholmukhamedova Feruza	
Современные способы получения нефтяных битумов	338
Юлдашев Норбек Худайназарович, Махмудов Мухтор Жамолович, Комолов Руслан Илхомбекович	
O'zbekistonda agrobiznes orqali hududlarni rivojlantirish masalalari	342
Islomov Jamshed Davronovich	
Зарубежный опыт трансформации железнодорожной транспортной системы	347
Саримсакова Малохат Хикматуллаевна	
Sog'liqni saqlash sohasida davlat xususiy sherikligini tashkil etishning mintaqaviy xususiyatlari	351
Qurbanov Jumanazar Omonovich	
Savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish hamda hisob siyosatini shakllantirish	354
Uzakov Utkir Abdusattarovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	357
Gulbayeva Feruza Islamovna	

Ta'lim muassasalarida namunaviy shtat, jadvallarni tuzish tartiblarini takomillashtirish	364
Ortiqov Xamroqul Abdumajidovich	
Mamlakatimizda turizm sohasini istiqbolda rivojlantirishga ta'sir etuvchi ekzogen omillar tahlili	369
Yuldasheva Dilnoza Ulug'bekovna	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining masofaviy va boshqa xizmatlar bozorida raqobatni rivojlantirish masalalari.....	378
Ortiqov Oybek Abdullayevich	
Transport infratuzilmasining xususiyatlari.....	390
Shodmonbekova Nodira Kamoljon qizi	
Asosiy vositalarni xalqaro standartlar asosida hisobga olish tartibi	394
Shermamatov Sirojiddin Xaydarovich	
Logistika jarayonlarida raqamli yechimlar.....	399
Yarashova Vasila Kamalovna, Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	

LOGISTIKA JARAYONLARIDA RAQAMLI YECHIMLAR

Yarashova Vasila Kamalovna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

“Yashil” iqtisodiyot kafedrası

DSc, professor

Allabergenov Sherzod Maksudbayevich

O‘zbekiston Temir yo‘llariga qarashli

14-sonli rels payvandlash MCHJ direktori

Annotatsiya: Maqolada transport va logistikani raqamlashtirish sohasidagi ba’zi tadqiqotlar haqida umumiy ma’lumot berilgan, raqamli logistika elementlari – elektron hujjat aylanishi, RFID texnologiyasi o‘rganilgan. Raqamli texnologiyalarning O‘zbekiston logistika reytingiga ta’siri tahlil qilindi. Turli logistika jarayonlarida raqamli yechimlarga misollar keltirilgan. Xulosada O‘zbekiston transportiga raqamli texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: transport tizimi, logistika, raqamlashtirish, raqamli texnologiyalar, transformatsiya, elektron hujjat aylanishi.

Abstract: The article provides an overview of some research in the field of digitalization of transport and logistics, examines the elements of digital logistics – electronic document management, RFID technology. The influence of digital technologies on the logistics rating of Uzbekistan is analyzed. Examples of digital solutions in various logistics processes are given. The conclusion provide recommendations on the introduction of digital technologies in the transport of Uzbekistan.

Key words: transport system, logistics, digitalization, digital technologies, transformation, electronic document management.

Аннотация: В статье дается обзор некоторых исследований сферы цифровизации транспорта и логистики, рассматриваются элементы цифровой логистики — электронный документооборот, RFID технологии. Анализируется влияние цифровых технологий на логистический рейтинг Узбекистана. Приводятся примеры цифровых решений в различных логистических процессах. В выводах даны рекомендации по внедрению цифровых технологий на транспорте Узбекистана.

Ключевые слова: транспортная система, логистика, цифровизация, цифровые технологии, трансформация, электронный документооборот.

KIRISH

Dastlab raqamli iqtisodiyot tushunchasi hayotimizga elektron tijorat, Internet-banking va elektron to'lovlar sifatida kiritildi. Hozirgi vaqtda zamonaviy texnologiyalarning ushbu komponenti iqtisodiy faoliyat sifatida belgilanadi, bu yerda ishlab chiqarishning asosiy omili elektron ma'lumotlar bilan ishlash, qayta ishlash va tahlil qilish bo'lib, natijalardan an'anaviy boshqaruv shakllariga nisbatan foydalanish ishlab chiqarish, texnologiya, saqlash, sotish, tovarlar va xizmatlar yetkazib berishini rentabelligini sezilarli darajada oshirishga yordam beradi.

Transport sektorining raqamli transformatsiyasi yangi atama – raqamli logistikani keltirib chiqardi. Turli mamlakatlarda logistika xarajatlari mahsulotning yakuniy narxining 10 dan 30% gacha tashkil qiladi. Logistika jarayonlarining samaradorligi va tezligini oshirish, shu jumladan, raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali logistika xarajatlarning ulushi sezilarli darajada kamayishi dolzarbdir.

ADABIYOTLAR SHARHI

Rossiyadagi Oliy iqtisodiyot maktabi tomonidan 2021-yil aprel oyida iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish bo'yicha XXII-xalqaro konferensiyada taqdim etilgan “Tarmoqlarning raqamli transformatsiyasi” taqdimoti turli sohalarida, shu jumladan, transportda raqamli xizmatlarning hozirgi holatiga bag'ishlangani bilan mazkur konferensiyada doirasida katta qiziqishlar uyg'otgan edi. Mazkur taqdimot transport sanoati multimodal, xavfsiz, avtomatlashtirilgan, ekologik toza va oxir-oqibat uchuvchisiz transportni rivojlantirishga xizmat qilishi bilan ahamiyat kasb etadi. [1].

Xorijlik olimlardan A. Birkmayerning fikricha, raqamli transformatsiya biznes jarayonlarini yaxshilaydi, bu esa ishlab chiqarish va logistika tarmoqlarining moslashuvchanligini oshiradi. Ishlab chiqarish va logistika tarmoqlarining ishonchligini oshirish yo'nalishi bo'yicha Sanoat - 4.0 kontekstida raqamli transformatsiya imkon-

yatlarini baholash uchun turli xil modellashirish dasturlari ko'rib chiqilgan [2]. S. Parkhi logistika mutaxassislari samaradorlikni oshirish, shu bilan birga, raqamli texnologiyalarni barqaror ta'minot zanjiriga kiritish bo'yicha tavsiyalarni ilgari surgan [3].

Mahalliy olimlardan S. Ahmedovaning ta'kidlashicha, COVID-19 pandemiyasi cheklangan aloqa sharoitida raqamli texnologiyalarning rivojlanishiga yanada katta turtki berdi [4].

Mintaqada ro'y berayotgan integratsiya jarayonlari va yangi xalqaro transport koridorlarining qurilishi mamlakatlar o'rtasida elektron hujjat aylanishi masalasini yanada dolzarblashtirmoqda. Bugungi kunda Pokistonni Afg'oniston va Xitoy Qirolligi bilan bog'laydigan temir yo'l liniyalarini qurish loyihalari doirasida SHHT mamlakatlari, jumladan, Markaziy Osiyo, Xitoy, Janubiy Osiyo mamlakatlari – Hindiston va Pokiston bilan yangi transport yo'laklari shakllanmoqda. Jumladan, 2022-yilning 8-oyi mobaynida O'zbekiston Respublikasi va xorijiy davlatlar (Pokiston, Malayziya, Germaniya, Hindiston, Bangladesh, Qozog'iston va boshqalar) o'rtasida Afg'oniston orqali yuk tashish hajmi 2021-yilning shu davriga nisbatan 3 baravar ko'paydi [5].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodologiyasi xalqaro reytinglarni tahlil qilish, shuningdek, O'zbekistonda logistikani samarali rivojlanishini ko'rib chiqish va tahlil qilish, strategiyalar va strategik rejalashtirish muammolari jahon maktablari yordamida o'rganish va umumlashtiruvning tizimli yondashuvlariga asoslangan.

Tadqiqotning metodologik asosi nazariy va amaliy ma'lumotlarni, qonunchilik va boshqa huquqiy hujjatlarni, adabiy manbalar va nashrlarni o'rganish natijasida shakllantirildi. Tadqiqotda nazariya va amaliyot o'rtasidagi bog'liqliklarga asoslanib, shu bilan birgalikda, tahlil, taqqoslash, analogiya va sintez, statistik tahlil kabi usullardan foydalanilgan.

TADQIQOT NATIJALARI

Transport korxonalarida transport jarayonini boshqarish bilan dispetcherlar boshliqqacha bo'lgan barcha havolalar shug'ullanadi. Axborotni qabul qilish, uzatish va qayta ishlash jarayonlarini to'liq avtomatlashtirish, shu jumladan, uni tahlil qilish va qarorlarni qabul qilish bilan avtomatik dispetcherlik boshqaruv tizimlari dispetcherining ishini osonlashtiradi. Shu bilan birga, faqat avtomatlashtirish tizimining ishlashini kuzatish va dasturlashtirilgan vazifalarni hal qilish funksiyalarini bajaradi.

Shunday qilib, Jahon banki hisobotida logistika sohasidagi yetakchi mamlakatlar, ularning ushbu sohada vakolatlari va biznes uchun logistika mavjudligi bo'yicha hisoblangan "Logistika ko'rsatkichlari indeksi (LPI)" ko'rsatkichi bo'yicha 160 mamlakat reytingi keltirilgan. Ushbu reyting oltita mezon asoslanadi. O'zbekiston 2023-yilda atigi 88-o'rinni egallab, "Savdo va transport infrastrukturasi sifatini" mezon bo'yicha ko'rib chiqilayotgan

6 mezonlardan eng past ball oldi. Shu sababli O'zbekiston uchun transport tizimi va logistika hayotiy faoliyatini ta'minlaydigan tarmoqlarni tartibga solish va moliyalashtirish bo'yicha boshqa davlatlarning, birinchi navbatda, rivojlangan davlatlarning tajribasini o'rganish alohida ahamiyatga egadir.

Ushbu reytingning bo'xona rasmiylashtiruv jarayonining samaradorligi, mahsulotlarning o'tishini kuzatish kabi ko'rsatkichlari sanoatda raqamli texnologiyalarni tarqatish darajasiga bevosita bog'liq (1-jadval).

1-jadval. O'zbekiston Respublikasining 2007–2023-yillarda LPI indeksi bo'yicha reytingi¹.

Ko'rsatkichlar	2007	2010	2012	2014	2016	2018	2023
Reytingda o'rni	129	68	117	129	118	99	88
LPIning miqdori	2,16	2,79	2,46	2,39	2,4	2,58	2,6
Bo'xona jarayonining rasmiylashtiruvining samaradorligi	1,94	2,20	2,25	1,80	2,32	2,10	2,6
Savdo va transport infrastrukturasi sifatini	2,00	2,54	2,25	2,01	2,45	2,57	2,4
Xalqaro savdoga tovarlarni jo'natishning soddaligi	2,07	2,79	2,38	2,23	2,36	2,42	2,6
Logistik xizmatlarning sifati va kasbiy mahoratligi	2,15	2,5	2,39	2,37	2,39	2,59	2,6
Yuklarning harakatini kuzatish	2,08	2,96	2,53	2,87	2,05	2,71	2,8
Yuklarni yetkazib berish muddatiga amal qilish	2,73	3,72	2,96	3,08	2,83	3,09	-

1 Manba: Muallif tomonidan Jahon Banki ma'lumotlari asosida tuzilgan <https://lpi.worldbank.org/about>

Logistika jarayonlari har doim yuklar, transport vositalari va boshqalar harakati to'g'risida ma'lumot olib boradigan axborot oqimlari bilan birga kelgan. Geo-joylashishni aniqlash tizimlarini logistikaga integratsiyalash, bu transport vositalarining joylashishini va tovarlar uchun radiochastota kodlash (RFID) tizimlarini kuzatish, shuningdek, aqlli shartnomalarni joriy etish yangi raqamli logistikani yaratadi.

Raqamli logistikaning muhim tarkibiy qismlaridan biri – bu elektron hujjat aylanishidir. Elektron transport hujjatlarining axborot makonini shakllantirish uchun big-data texnologiyalaridan, ayniqsa, ularni tahlil qilish usullaridan foydalanish kerak. Yuk tashishda elektron hujjat aylanishining joriy etilishi barcha darajadagi logistika tarmog'ida axborot oqimlarini boshqarishning innovatsion texnologiyasi sifatida raqamli logistikani rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi. Qog'oz hujjatlarini tayyorlash va uni ro'yxatdan o'tkazish bilan bog'liq yetkazib berishni kechiktirish transport xarajatlarining 10-15 foizini tashkil qiladi. Qonuniy tan olingan elektron hujjat aylanishiga asoslangan raqamli logistika joriy etilishi bilan ushbu xarajatlar va yetkazib berish muddatlari 20-40% ga kamayishi mumkin [6].

Raqamli texnologiyalardan foydalangan holda yagona axborot makonini yaratish logistika jarayonlarini boshqarish uchun yangi imkoniyatlar ochadi. Axborot almashinuvi, yuk tashishni kuzatish, operatsiyalar va xodimlarni masofadan boshqarish va nazorat qilish, statsionar va mobil qurilmalarni o'z ichiga olgan tahlil va avtomatlashtirish transport sohasida vaqt talabiga aylanmoqda (2-jadval).

2-jadval. Turli logistika jarayonlarida raqamli yechimlar [7]

XARIDLAR	ISHLAB CHIQRISH	TASHISH	SAQLASH
• blokcheyn; • smart-kontrakt; • elektron xaridlar savdo maydonlar orqali.	• kengaytirilgan haqiqat; • virtual haqiqat; • aralash haqiqat; • robotlashtirish; • "aqlli" zavod; • avtomatlashtirish	• AutoNet; • AeroNet; • elektron hujjatlar aylanish; • kengaytirilgan haqiqat; • blokcheyn; • avtomatlashtirish; • raqamli platforma; • aqlli yuk mashinasi; • sensorlar; • raqamli temir yo'l; • katta ma'lumotlar; • yo'lda yuklarni boshqarish.	• robotlar; • robotik saqlash tizimlari; • virtual haqiqat; • kengaytirilgan haqiqat; • aralash haqiqat; • Pick-by-voice; • Pick-by-light; • Pick-by-vision; • RFID; • dronlar.

Raqamli texnologiyalarni joriy etish transport va logistika jarayonlarini boshqarishda transportning barcha turlari bo'yicha yuk jo'natuvchilar va yuk oluvchilarning turli maqsadli guruhlarini birlashtirish orqali raqobatdosh ustunliklarni yaratadi. Shu munosabat bilan O'zbekistonda transport va logistika sohasidagi biznes-jarayonlarga quyidagi o'zgarishlarni kiritish taklif etiladi:

- transport va logistika kompaniyalari faoliyatining samaradorligi va shaffofligini oshirish, jarayonlarni birlashtirish va hokazolar uchun ERP tizimlarini joriy etish;

- "Mobillik xizmat sifatida" (Mobility-as-a-Service, MaaS) – transport xizmatlariga talab va taklifni sozlash orqali moslashuvchan transport tizimlarini rivojlantirish va atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish. Ushbu jarayon transport tizimining xizmatlariga to'g'ridan to'g'ri ulanishni ta'minlaydigan keng qamrovli xizmatni taqdim etishni, real vaqt rejimida sayohat sharoitlari va transferlarni erta rejalashtirish va prognoz qilish imkoniyatini o'z ichiga oladi;

- An'anaviy shtrix kodlashdan ko'p afzalliklarga ega RFID texnologiyalaridan foydalanish;

- Karpuling yoki raydshering – shahar ichida yoki uzoqroq masofalarga birgalikda avtoulov safarlar uchun sayohatchilarni qidirish. Afzalliklarga transport vositalaridan yanada samarali foydalanish, yoqilg'i va texnik xizmat ko'rsatish xarajatlarini tejash, shuningdek, avtomobillar sonining kamayishi hisobiga karbonat anhidrid chiqindilarining kamayishi kiradi;

- Puling – bu logistika jarayonlarini tashkil etish bo'lib, unda onlayn platformalardan foydalangan holda sanoat ishtirokchilari logistika imkoniyatlari va resurslarini yanada samarali almashish uchun bir joyda to'plangan zarur ma'lumotlarga ega bo'lishadi [8].

- 5PL (Fifth Party Logistics Model) logistika xizmatlarini ko'rsatishga yondashuv bo'lib, unda provayderlar jismoniy imkoniyatlarga ega bo'lmagan holda platforma yechimlari asosida transport va logistika xizmatlarining to'liq spektrini taqdim etish tizimini tashkil qiladi.

• Kichik tovarlarni yetkazib berish uchun uchuvchisiz uchish apparatlaridan foydalanish shahar ko'chalarini ma'lum darajada yengillashtirish imkonini beradi.

Umuman olganda, yangi texnologiyalar, nstandart logistika yechimlari, raqamli texnologiyalardan foydalanish logistika tizimlarining samaradorligini oshirishi, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirishi, ilgari erishib bo'lmaydigan va imkonsiz protseduralarni amalga oshirishi, transport va logistika xarajatlarini, tashishni tashkil etish va amalga oshirish xarajatlarini sezilarli darajada kamaytirishi, transport va logistika xizmatlari sifatini oshirishi, transport korxonalari xodimlarining mehnat unumdorligi, kompaniyaning raqobatbardoshligini oshirishiga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Цифровая трансформация отраслей: стартовые условия и приоритеты: докл. к XXII Апр. междунар. науч. конф. по проблемам развития экономики и общества, Москва, 13–30 апр. 2021 г. / Г. И. Абдрахманова, К. Б. Быховский, Н. Н. Веселитская, К. О. Вишневский, Л. М. Гохберг и др.; рук. авт. кол. П. Б. Рудник; науч. ред. Л. М. Гохберг, П. Б. Рудник, К. О. Вишневский, Т. С. Зинина; Нац. исслед. ун-т "Высшая школа экономики". – М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2021. – 239, [1] с. – ISBN 978-5-7598-2510-4 (в обл.). – ISBN 978-5-7598-2270-7 (e-book).
2. Alexandra Birkmaier, Bernhard Oberegger, Andreas Felsberger, Gerald Reiner, Wilfried Sihn, Towards a robust digital production and logistics network by implementing flexibility measures, Procedia CIRP, Volume 104, 2021, Pages 1310-1315, ISSN 2212-8271, <https://doi.org>
3. Shreyanshu Parhi, Kanchan Joshi, Angappa Gunasekaran, Kowshikraman Sethuraman, Reflecting on an empirical study of the digitalization initiatives for sustainability on logistics: The concept of sustainable logistics 4.0, Cleaner Logistics and Supply Chain, Volume 4, 2022, 100058, ISSN 2772-3909, <https://doi.org>
4. Sibel Ahmedova. Covid-19 impact upon the digitalization of the transport sector in Bulgaria. X International Scientific Siberian Transport Forum. Transportation Research Procedia 63 (2022) 809–816.
5. Д.Т. Ибрагимова. ШОС и транспорт – возрождение величия Шёлкового пути. <https://review.uz>
6. Цифровизация в современной транспортной логистике. <https://thisislogistics.blogspot.com>
7. Зачем проводить цифровую трансформацию в логистике. <https://www.fcaudit.ru>
8. Tompkins (2020). The Benefits of Pooling Distribution. (дата обращения: 10.03.2021).

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

